

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

У проєкті державного стандарту базової повної середньої освіти (1) наголошується, що Україна традиційно і історично завжди прагнула досягти найвищих результатів в освіті. Якість освіти є категорією, яка за своєю суттю відбиває різні аспекти освітнього процесу, у тому числі і педагогічні. О.В.Зайчук, згідно з вимогами міжнародного стандарту якості освіти формулює дане поняття як «поєднання властивостей і характеристик освітнього процесу, або його результату, що відповідають освітнім потребам не тільки всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, а й суспільства загалом» [2, с.19]. Виходячи з цього, мав би змінитися й підхід до сучасної школи.

Якість освіти багато в чому визначається стилем і характером діяльності педагогічного колективу. Як показує досвід роботи, школа може дати якісну освіту, якщо її колектив працює у постійному творчому пошуку.

В.А.Сухомлинський справедливо вважав, що педагогічна праця неможлива без елементів дослідження. Відкриття перед педагогом можливостей дослідження у процесі звичайної повсякденної праці він радив починати з показу методики спостереження, вивчення, аналізу фактів. Тон у створенні творчої атмосфери школи повинні створювати майстри педагогічної праці, що володіють великим досвідом навчання і виховання [3].

Але одна людина, навіть якщо вона

дуже талановита, буде обмежена у своїй роботі без підтримки більшості педагогів. Нами за роки існування школи, як експериментального майданчика переконливо доведено, що тільки колектив здатен забезпечити зростання і формування майстерності кожного з педагогів. Саме колектив, що тривало зберігається, створює безліч професійних творчих зв'язків. Разом з тим, ми вважаємо за необхідне «вливати» нові сили в сталий колектив, приймати молодих кадрів. У взаємодії досвідчених і молодих фахівців, на думку А.Матейко, «одним з істотних моментів є... підтримка, що надається людям молодим і здатним. У колективах, що складаються з таких людей, прагнучих до великої самостійності, вже саме задоволення цього прагнення вивільняє значні ресурси колективної енергії і направляє їх на творчі пошуки» [4, с. 135].

Педагогічну творчість ми стали розглядати як процес створення нового, джерелом якого сьогодні є різноманітні шкільні перетворення.

Реалізацію ідеї перетворення нашої навчально-виховної установи ми почали із створення творчої ситуації, пов'язаної з постановкою педагогічних проблем, і формування усвідомленої необхідності їх рішення. Саме це, на наш погляд, повинно було стимулювати виникнення професійного саморозвитку і творчого зростання. Це одна з найважливіших умов створення творчого педагогічного колективу.

Однак, одна справа проголосити створення творчих умов, творчого колективу, інша – реалізувати цю ідею. Нам у нагоді стало те, що школа отримала статус експериментального майданчика. У результаті обговорення проблем подальшого розвитку школи сформувалися проблемні групи. На основі аналізу всіх запропонованих ідей проблемними групами стали визначати теми педагогічного експерименту, і передусім провідна для школи: «Безперервність, послідовність і спадкоємність навчання і виховання дітей від дошкільного віку до випускних класів школи»

ОНВК «Надія» впродовж декількох років працював над даною проблемою. За цей період «дитячий садок-початкова школа» виріс до навчально-виховного комплексу «Школа 1-III ступеня – дитячий сад». На сьогоднішній день затверджена програма продовження експериментальної роботи з проблеми проектування особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу в становленні школи третього тисячоліття. Природно, що реалізація мети і завдань експерименту обумовлюють необхідність розвитку творчого потенціалу кожного педагога НВК.

Творчість у психології визначається як діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. Згідно з А.В. Петровським, «вона припускає наявність у особистості здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю» [5, 351].

Творчість – це об'єктивно

необхідна сторона праці кожного вчителя. На думку Х.Зіверта, «Творчий підхід – обов'язкова умова багатьох видів діяльності. Творчий підхід – не таємниця небагатьох, особливо обдарованих, але загальна якість, що характеризує, в тому або іншому ступені кожну людину» [6, с.79].

Педагогічний експеримент, на наш погляд, дав великі можливості для самоактуалізації особистості кожного педагога, розкриття і розширення їх творчих здібностей. Вчителеві, який прагне розвивати себе, організовувати своє професійне зростання, необхідно допомогти, створити відповідні умови. Однією з таких умов, на наш погляд стало емоційне благополуччя педагога в колективі, що у свою чергу визначається загальним психологічним кліматом всього педагогічного колективу, наявність у ньому творчої атмосфери.

Творча діяльність учителя взагалі, на кожному кроці пов'язана з пошуком нестандартних способів вирішення важливих педагогічних завдань. Тому справедливо відзначити, що творчість вчителя – це процес постійного пошуку і втілення нових педагогічних ідей і технологій, направлених на забезпечення розвитку і саморозвитку особистості.

Мені, як директору колективу ОНВК, щодня доводиться давати характеристику вчителям, як творчим особистостям. Відтак, щоразу доводиться звіряти свої висновки з засадовими положеннями про вчителів, висловленими Б.І. Зверевим, Н.П. Капустіним, В.А. Міславським, Т.І.Шамовою. Вони виділяють наступні риси творчої особистості

педагога:

- здатність бачити і формулювати різні можливі варіанти вирішення проблеми;

- здатність бути критичним до собі і навколишнього середовища;

- уміння бачити зв'язки, закономірності між явищами, ставити питання до них;

- стійкий інтерес до проблеми;

- здатність проявляти фантазію;

- завзятість і готовність боротися з сумнівами і т. ін. [6].

Праці вчителя властиве велике число нестандартних ситуацій, які виникають щодня, причому, сьогодні число цих ситуацій зростає і вони вимагають нестандартного рішення. Ефективне вирішення проблемних ситуацій вимагає від учителя іноді не просто педагогічної майстерності, але й педагогічної творчості, що полягає перш за все у «відкритті себе» і такі відкриття вчитель робить все своє життя. Це може дати новий хід уроку на основі аналізу власного досвіду і досвіду своїх колег, створення нових оригінальних підходів, упровадження новаторських ідей і тощо.

Таким чином, творчий підхід до вирішення педагогічних проблем можна розглядати з двох сторін. Перша – це подальший розвиток підходів, що вже існують у педагогічній практиці, і методів навчання та виховання. Друга – це створення абсолютно нових педагогічних технологій.

Ми вважаємо, перш за все, необхідним виявити в педагогічному колективі «носії» творчого підходу. Шляхом аналізу педагогічної роботи, різних видів тестування виявляється рівень креативності кожного педагога. У тестуванні ми використовували

показники, що характеризують роботу вчителя на творчому рівні, розроблені Н.В.Кузьміною [7].

На підставі результатів тестування адміністрація НВК прагне забезпечити внутрішню підготовку самого вчителя (вихователя) до творчості, цілеспрямоване формування самим вчителем прийомів творчого педагогічного мислення, творчого творення своєї особи. З цією метою проводяться психолого-педагогічні семінари, круглі столи, педагогічні читання, конкурси творчих проєктів, психологічні тренінги, Дні педагогічної майстерності, створені творчі групи по окремих напрямках експериментальної роботи/ На практичних семінарах широко використовуються схеми, малюнки, гіпотетичні приклади, які пропонують колеги один одному; проводяться тематичні огляди новинок психолого-педагогічної літератури. Це дає можливість кожному учасникові семінару подивитися на проблему з іншого боку, змінити початкові установки, використовувати якісь інші прийоми в роботі. Творчий потенціал людини і його успіх у вибраній сфері діяльності багато в чому залежить від ставлення до цієї діяльності. Різноманітність форм обговорення поетапних завдань педагогічного експерименту дозволяє:

- не тільки обговорити новітні технології навчально-виховного процесу, але й упроваджувати їх в практику своєї роботи;

- формувати аналітичну культуру педагогів;

- інтегрувати всі запропоновані ідеї, створювати свій банк даних;

- знаходити нові способи роботи з

учнями і дітьми дошкільного віку;

- розвивати і видозмінювати відомі дидактичні методи і прийоми;
- знаходити вирішення складних педагогічних проблем;
- розглядати проблеми як нові можливості педагогічного зростання;
- діяти більш продуктивно;
- дізнатися, де слід шукати «прориву в майбутнє»;
- відкривати нові можливості в собі і своїх вихованців.

Творче зростання педагога може відповідати вимогам сьогодення, якщо в основі його діяльності лежить пошук найбільш ефективних методів роботи, витікаючий з прагнення особи до самовдосконалення. За ініціативою вчителів були створені творчі лабораторії, що об'єднали вчителів по методичних напрямках. Результатом роботи цих лабораторій стало видання методичних посібників з інформатики, шахів, музичного виховання дітей дошкільного віку, опублікований ряд статей науково-методичного характеру.

Останніми роками змінився й підхід до атестації вчителів і вихователів. Підготовка до атестації є творчим звітом про педагогічну діяльність і її результати. Це не тільки відкриті заняття або уроки, але і захист творчих проєктів, участь у внутрішньошкільних конкурсах, уявленнях, що театралізуються, в яких беруть участь педагоги і школярі.

У структурі особистості вчителя виділяють різні спрямованості. Особливу увагу в роботі педагогічного колективу «Надії» ми звертаємо на розвиток педагогічної спрямованості. Вона повинна виражатися не тільки в

прагненні стати вчителем, але і залишатися вчителем, здатним долати всі перешкоди і труднощі в своїй роботі. Цьому сприяє створення творчої атмосфери в колективі однодумців. У НВК «Надія» творчість поступово стає об'єктивною необхідною стороною праці кожного педагога. Пошук і знаходження нового доводяться до «відкриття». Для одних – це новий хід уроку, створення атмосфери творчості; для інших – це нові методи і організаційні форми навчання; для третіх – відомі, але доведені до досконалості форми спілкування з дітьми.

Важливо, щоб у вчителя, вихователя складалася об'єктивна «Я-концепція». У цьому випадку він відчуває себе комфортно і сприймає учнів і колег через призму розуміння і доброзичливості. Саме від того, як кожен педагог усвідомлює і приймає завдання колективу в цілому, наскільки він розкриває свій творчий потенціал, залежить кінцевий результат педагогічного експерименту і весь хід навчально – виховного процесу.

Аналізуючи досвід роботи НВК в режимі педагогічного експерименту, ми дійшли висновку, що сам зміст експериментальної діяльності повинен бути актуальним для кожного педагога і колективу в цілому. Саме пошуковий характер діяльності педагога формує у нього потребу творчого зростання, прагнення до вивчення передового досвіду і аналізу власного досвіду роботи. Саме при такому підході до педагогічної діяльності кожен учитель і вихователь зможе реалізувати свої професійні і особистісні можливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової та повної середньої освіти: Проект. – К.: Шкіл. Світ, 2003.
2. *Зайчук В.О.* Управління якістю освіти як складова державної освітньої політики // [Педагогіка](#) і психологія. – 2006. – №2 (55).
3. *Сухомлинский В.А.* Разговор с молодым директором школы. – М., 1989.
4. *Матейко А.* Условия творческого труда. – М., 2001.
5. Психологический словарь \ Под ред. А.В. Петровского. – М., 2001.
6. *Хорст Зиверт.* Тестирование личности. \ Пер. с нем. – М., 1997.
7. *Кузьмина Н.В.* Способности, одарённость, талант учителя. – Л., 1985.

Подано до редакції 15.04.08

РЕЗЮМЕ

У статті розглядається проблема розвитку комунікативної компетенції майбутніх учителів англійської мови. Встановлено, що основою комунікативної компетенції є ефективна мовленнєва поведінка, яка визначається як складна діяльність, що реалізується на основі культури

мислення та мовлення. Риторика визначається як ефективний засіб формування комунікативної компетенції, оскільки встановлено що риторика інтегрує знання та вміння з філософії, психології, логіки та стилістики.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается проблема развития коммуникативной компетенции будущих учителей английского языка. Установлено, что основой коммуникативной компетенции есть эффективное речевое поведение, которое определяется как сложная деятельность, которая реализуется на

основе культуры мышления и речи. Риторика определяется как эффективное средство формирования коммуникативной компетенции, поскольку установлено что риторика интегрирует знание и умение из философии, психологии, логики и стилистики.

SUMMARY

The article deals with the problem of developing communicative competence of future teachers of English. It is established that communicative competence should be based upon effective verbal behaviour. The latter is considered to be a complicated activity which includes both effective thinking and effective speech. Since rhetoric is treated to be a science based upon achievements of philosophy, psychology, logics and stylistics, it is considered to be an effective means of developing students' communicative competence.